

LASTEN JA NUORTEN TUKIHENKILÖTOIMINTA

Miestukihenkilöiden kokemuksia tukihenkilötoiminnasta

Antti Keltakangas

Opinnäytetyö
Elokuu 2009
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalisen kuntoutuksen
suuntautumisvaihtoehto
Pirkanmaan ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Pirkanmaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali-alan koulutusohjelma
Sosiaalisen kuntoutuksen suuntautumisvaihtoehto

KELTAKANGAS, ANTTI:
LASTEN JA NUORTEN TUKIHENKILÖTOIMINTA – MIESTUKIHENKILÖIDEN
KOKEMUKSIA TUKIHENKILÖTOIMINNASTA

Opinnäytetyö 31 s., liitteet 8 s.
Elokuu 2009

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia miestukihenkilöiden kokemuksia lasten ja nuorten tukihenkilötoiminnasta. Tampereella toimiva sosiaaliasema Paussi järjestää lasten ja nuorten tukihenkilötoimintaa osana lastensuojelun avohuollon tukipalveluita. Tarkoituksena oli kerätä miestukihenkilöiden kokemuksia tukihenkilötoiminnan aloittamisesta, tukihenkilönä toimimisesta ja tukihenkilösuhteiden sujumisesta.

Tutkimus oli luonteeltaan laadullinen eli kvalitatiivinen. Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeilla. Sosiaaliasema Paussi lähetti kyselylomakkeet kaikille aktiivisille miestukihenkilöille sähköpostin välityksellä huhtikuussa 2009. Tutkimusaineiston analyysitapa oli narratiivinen ja aineistosta teemoja esiin nostava. Tämä analyysitapa antoi miestukihenkilöiden vastauksille mahdollisimman oman äänen.

Tutkimustulosten perusteella syyt tukihenkilötoiminnan aloittamisesta vaihtelivat. Omat elämäkokemukset ja halu auttaa olivat yleisimpiä perusteita tukihenkilöksi ryhtymisessä. Tieto sosiaaliasema Paussissa järjestettävästä tukihenkilötoiminnasta saatiin yleisimmin lehti-ilmoitusten ja sähköpostien välityksellä. Tukihenkilösuhteiden tärkeimpiä tavoitteita oli aikuisen mallina oleminen ja tuettavan tukeminen vaikeassa elämäntilanteessa. Tuettavien kanssa vietettiin aikaa pääsääntöisesti urheilun ja erilaisten vapaa-ajan harrastusten merkeissä. Miestukihenkilöt kokivat sosiaaliasema Paussilta saadun taustatuen ristiriitaisena. Osalle taustatuki oli ollut riittävää. Osa ei ollut taas tarvittaessa saanut yhteyttä Paussin henkilökuntaan. Tukihenkilöiden välinen vertaistuki koettiin yleisesti tärkeänä ja tukihenkilöiden välisiin tapaamisiin toivottiin lisäystä.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että miehet ovat kokeneet tukihenkilötoiminnan tärkeänä. Tukihenkilötoiminnan kehittämisen päälinjaisiksi ehdotuksiksi nousivat sosiaaliasema Paussin työntekijöiden resurssien lisääminen ja vaihtoehtoisten mallien tarjoaminen tukihenkilönä toimimiselle.

Asiasanat: Tukihenkilötoiminta, sosiaaliasema Paussi, narratiivisuus

ABSTRACT

Pirkanmaan ammattikorkeakoulu
Pirkanmaa University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services
Social rehabilitation orientation

KELTAKANGAS, ANTTI:

CHILDREN'S AND YOUNGSTERS' SUPPORT PERSON WORK – MALE
SUPPORT PERSON'S EXPERIENCES OF THE SUPPORT PERSON WORK

Bachelor's thesis 31 p., insertions 8 p.
August 2009

The aim of this thesis was to examine male support person's experiences of the children's and youngsters' support person work. Tampere Social Welfare Centre Paussi has organised the children's and youngsters' support person work as an open service of the children's welfare. The objective of the study was to collect male support person's experiences about working as a support person and to examine the support person relationship.

The study was qualitative, using the material collected by questionnaires. The Social Welfare Centre Paussi sent the questionnaires to all the active male support persons by email in April 2009. The study material was analyzed giving male support persons a change to speak with their own voices.

The results show that the reasons to start the support person work were different. The life experience and the will to help were the most common motives to become a support person. The knowledge of the support person work, which Paussi organised, was most common received through newspaper ads and via emails. The most important objectives of the support person relationships were to be an adult role model and to support the person in a difficult life situation. The most common ways to spend time with the children were sports and different kinds of free time activities. Male support persons experienced the back support from Paussi with contradictory feelings. For others the back support had been enough. On the other hand some of the male support persons had not received help from the Paussi's workers when they needed it. The peer support was experienced as an important activity and the interviewees wished there had been more meetings between support persons.

As a conclusion it can be said that the males have experienced the support person work important. The most common answers to the question of developing children's and youngsters' support person work were to add more resources in the number of people who work in Paussi and to offer different ways of working as a support person.

Keywords: Support person work, the Social Welfare Centre Paussi, narrative

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	9
2.1 Tutkimustehtävä – ja kysymykset.....	9
2.2 Tiedonhankinta – ja tutkimusaineisto	9
2.3 Aineiston analyysitapa.....	10
2.4 Tutkimusaineiston tulkintakehys.....	11
3 LASTEN JA NUORTEN TUKIHENKILÖTOIMINNAN TAUSTA JA TEORIA..	14
4 TUKIHENKILÖSUHTEIDEN PERUSTIEDOT JA ALKU	16
5 TUKIHENKILÖSUHTEIDEN TAVOITTEET JA KOKEMUKSET	19
6 TUKIHENKILÖTOIMINNAN HAASTEET JA TULEVAISUUS	22
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	26
8 POHDINTA	28
LÄHTEET	31
LIITTEET	32

1 JOHDANTO

Tampereella lasten ja nuorten tukihenkilötoimintaa on järjestetty osana lastensuojelun avohuollon tukipalveluita useamman vuoden ajan. Sosiaaliasema Paussi organisoii tukihenkilötoimintaa. Tampereen perheneuvola ja Pirkanmaalla toimivat oppilaitokset, kuten Pirkanmaan ammattikorkeakoulu ja Pirkanmaan koulutuskonserni, tekevät pienimuotoista yhteistyötä Paussin kanssa. Kiinnostukseni opinnäytetyöni tutkimusaihetta kohtaan heräsi omasta kokemuksestani lasten ja nuorten tukihenkilönä. Sosionomi (AMK) opintojeni ohella toimin yli kaksi vuotta tukihenkilönä. Päätökseni alkaa tukihenkilöksi syntyi yleisestä sähköpostiviestistä, joka lähetettiin kaikille Pirkanmaan ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoille syksyllä 2006. Sähköpostiviestissä etsittiin mieluiten miesopiskelijaa tukihenkilöksi ala-asteikäiselle pojalle. Tukihenkilösuhteen tavoite oli toimia luotettavan aikuisen mallina ja viettää yhteistä vapaa-aikaa pojan kanssa. Tampereen perheneuvolan sosiaalityöntekijä otti minuun yhteyttä ilmoitettuani halukkuuteni alkaa tukihenkilöksi. Sosiaalityöntekijä järjesti aloitusneuvottelun, jossa keskustelimme yhdessä pojan huoltajan kanssa tukihenkilösuhteen aloittamisesta. Noin kuukausi aloitusneuvottelun jälkeen aloin toimia pojan tukihenkilönä.

Opinnäytetyöni tavoitteena on tutkia tamperelaisten miestukihenkilöiden kokemuksia lasten ja nuorten tukihenkilötoiminnasta. Tutkimusaiheeni on rajattu miestukihenkilöihin, koska heidän lukumäärä on vähäisempi verrattuna naistukihenkilöiden määrään. Miehiä kaivataan enemmän mukaan tukihenkilötoimintaan, koska tukea tarvitsevat pojat toivovat itselleen pääsääntöisesti miestukihenkilöä. Opinnäytetyöni on toteutettu kyselylomakkeiden avulla. Opinnäytetyöni analyysitapa on narratiivinen.

Tamperelainen 7 – 17 – vuotias lapsi tai nuori voi saada itselleen tukihenkilön, jos hän tarvitsee vaikean elämäntilanteensa vuoksi perheen ulkopuolisen aikuisen ystävän. Tukihenkilötoiminta perustuu ajatukseen, että kehitysiässä oleva lapsi tarvitsee ainakin yhden ehjän ja turvallisuutta tuottavan ihmissuhteen, joka perustuu luottamukseen. Tukihenkilötoiminnan tavoitteita on

vaikuttaa myönteisesti tuettavan elämään, edistää tuettavan tervettä kasvua ja kehitystä sekä ennaltaehkäistä vaikeuksia. (Lappalainen, Määttä & Savolainen 2008)

Tukihenkilöä tarvitsevan lapsen tai nuoren perheen tulee hakeutua asiakkaaksi yhdelle kuudesta Tampereen sosiaaliasemasta. Perheet voivat tehdä ajanvarauksen itse tai hakeutua asiakkaaksi ulkopuolisen tahon lähetteen kautta. Sosiaaliaseman henkilökunta arvioi tukihenkilön tarpeellisuutta tukea tarvitsevan, hänen huoltajansa ja lastensuojelun sosiaalityöntekijän kanssa osana tuettavan elämäntilanteen kartoittamista. Arvioinnin perusteella tukihenkilötoiminta voidaan aloittaa lastensuojelun avohuollon tukipalveluna. (Björninen 2009)

Tukea tarvitsevalle lapselle tai nuorelle haetaan tukihenkilöä sosiaaliasema Paussista. Paussin tehtävä on välittää, rekrytoida, hyväksyä ja kouluttaa uusia tukihenkilöitä. Lisäksi Paussin henkilökunta huolehtii tukihenkilöiden palkkioiden ja kulukorvausten maksamisesta, tukihenkilörekistereiden ylläpitämisestä, kuukausittaisten tukihenkilötapaamisraporttien vastaanottamisesta ja raporttien välittämisestä edelleen sosiaaliaseman sosiaalityöntekijälle. Tukihenkilöillä on mahdollisuus ottaa yhteyttä Paussin henkilökuntaan, jos heidän tukihenkilösuhteessaan ilmenee ongelmia. Paussin henkilökunta tapaa tukihenkilöitä myös virkistystoiminnan merkeissä, jota Paussi tarjoaa tukihenkilöille pari kertaa vuodessa. (Määttä 2009)

Sopivan tukihenkilön löydyttyä Paussin henkilökunta ilmoittaa asiasta sosiaaliaseman sosiaalityöntekijälle, joka järjestää aloituspalaverin. Aloituspalaveriin osallistuvat tukihenkilöehdokka, tuettavan huoltaja ja mahdollisesti tuettava. Aloituspalaverin perusteella sosiaalityöntekijä tekee päätöksen uuden tukihenkilösuhteen aloittamisesta. Tukihenkilösuhteen päättyessä sosiaaliaseman sosiaalityöntekijä kirjaa lopettamispäätöksen ja tiedottaa asiasta sosiaaliasema Paussille. (Määttä 2009)

Uusi tukihenkilösuhde voidaan aloittaa myös Tampereen perheneuvolan kautta. Sosiaaliasema Paussi on varannut sadasta tukihenkilösuhteesta noin kymmenen tukihenkilön palkkio- ja kulukorvaukset opiskelijoille, jotka aloittavat tukisuhteen perheneuvolassa asiakkaana olevien lasten kanssa. Perheneuvolan kautta aloitettava tukihenkilösuhdeprosessi saa alkunsa, kun perheneuvolan sosiaalityöntekijä huomaa asiakkaan tarpeen tukihenkilölle. Perheneuvola ottaa yhteyttä asiakkaan asioista vastaavaan sosiaaliaseman sosiaalityöntekijään ja ilmoittaa tukihenkilösuhteen tarpeellisuudesta. Tämän jälkeen sopivaa tukihenkilöä etsitään Pirkanmaan ammattikorkeakoulun ja Pirkanmaan koulutuskonsernin oppilaitosten opiskelijoista. Sopivan tukihenkilön löydyttyä Paussi hyväksyy tukihenkilön viralliseksi Tampereen kaupungin tukihenkilöksi ja alkaa maksaa hänelle palkkio- ja kulukorvauksia. Perheneuvolan työntekijät vastaavat opiskelijoiden tukihenkilösuhteiden työnohjauksesta. (Määttä 2009)

Tukihenkilöksi soveltuu tasapainoinen aikuinen, joka voi tarjota lapselle tai nuorelle turvallisen ja myönteisen ihmissuhteen. Tukihenkilön oman elämäntilanteen tulee olla kunnossa ja hänen tulee esittää rikosrekisteriotteensa ennen tukihenkilösuhteen aloittamista. Tukihenkilösuhde edellyttää pitkäjänteisyyttä ja toimintaan sitoutumista, jotta tukihenkilösuhteesta rakentuisi luottamuksellinen. Tukihenkilöllä on velvollisuus noudattaa tukihenkilösuhteen sovittuja sääntöjä ja sopimuksia. Tukihenkilö on vaitiolovelvollinen tuettavansa elämäntilanteesta tukihenkilösuhteen aikana ja sen päättymisen jälkeen. Lisäksi tukihenkilö tekee yhteistyötä jo sosiaaliaseman tai perheneuvolan sosiaalityöntekijän kanssa ja raportoi hänelle tukihenkilösuhteensa sujumisesta.

Tampereella lasten ja nuorten tukihenkilötoiminnan lähtötilanne oli vuoden 2009 alussa seuraavanlainen. Aktiivisia tukihenkilöitä oli 53 kappaletta ja tukihenkilösuhteita 74 kappaletta. Vapaita tukihenkilöitä oli 4 kappaletta. Lapsia ja nuoria, joille ei ollut esitetty tukihenkilöä, oli jonossa 11 kappaletta. Kaikki olivat poikia. Sosiaaliasema Paussin tavoite vuodella 2009 on hakea ja kouluttaa aktiivisesti erityisesti uusia miestukihenkilöitä. Miestukihenkilöiden rekrytointia oli pyritty parantamaan vuoden 2008 aikana suorarekrytoinneilla yrityksiin ja oppilaitoksiin. Suorarekrytointia oli tarkoitus jatkaa vuoden 2009 aikana. Vuoden 2008 aikana sosiaaliasema Paussi oli järjestänyt kaksi

tukihenkilöiden peruskoulutusta keväällä ja syksyllä. Peruskoulutuksien kautta tukihenkilötoimintaan oli saatu uusia naistukihenkilöitä. Miehiä koulutuksiin osallistui vähän. (Määttä 2009)

Opinnäytetyössäni etenen siten, että toisessa luvussa esittelen tutkimustehtäväni ja -kysymykseni sekä tutkimusaineistoni analyysitavan ja tulkintakehyksen. Kolmas luku käsittelee lasten ja nuorten tukihenkilötoiminnan taustaa ja teoriaa. Neljännessä, viidennessä ja kuudennessa luvussa käsitellään miestukihenkilöiden kokemuksia tukihenkilötoiminnasta. Neljännessä luvussa kuvataan miesten tukihenkilötoiminnan alkua. Viidennessä luvussa käsitellään miesten tukihenkilökokemuksia. Kuudennessa luvussa tarkastellaan miesten tukihenkilötoiminnan tulevaisuutta ja heidän antamiaan parannusehdotuksia lasten ja nuorten tukihenkilötoiminnan kehittämiseksi. Seitsemäs luku sisältää opinnäytetyöni johtopäätökset. Viimeinen kahdeksas luku sisältää pohdintaani tutkimusmenetelmäni sopivuudesta tutkimustehtävääni ajatellen ja arviointini opinnäytetyöprosessini edistymisestä.

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

2.1 Tutkimustehtävä – ja kysymykset

Opinnäytetyöni tavoitteena on tutkia lasten ja nuorten tukihenkilötoiminnassa mukana olevien miestukihenkilöiden kokemuksia ja näkemyksiä tukihenkilötoiminnasta. Tutkimuskohteena ovat miehet toimivat tukihenkilöinä sosiaaliasema Paussissa. Paussi järjestää tukihenkilötoimintaa lastensuojelun avohuollon tukipalveluna. Tukihenkilötoiminta perustuu vapaaehtoisuuteen ja tukihenkilöksi halukkaat henkilöt saavat ilmaisen perehdytyskoulutuksen sosiaaliasema Paussilta. Koulutuksia järjestetään noin kaksi kertaa vuodessa syksyisin ja keväisin.

Tavoitteeni on selvittää mitä kautta miehet ovat saaneet tiedon lasten ja nuorten tukihenkilötoiminnasta, mistä syistä miehet ovat halunneet lähteä mukaan tukihenkilötoimintaan, millaisia kokemuksia miehillä on tukihenkilötoiminnasta ja millaisena miehet näkevät tukihenkilötoiminnan tulevaisuuden.

Tutkimuskysymykseni ovat:

- Miten tukihenkilösuhde on alkanut ja millaisessa elämäntilanteessa miehet ovat lähteneet mukaan tukihenkilötoimintaan?
- Millaisena miehet ovat kokeneet tukihenkilönä toimimisen?
- Miten miehet kehittäisivät lasten ja nuorten tukihenkilötoimintaa?

2.2 Tiedonhankinta – ja tutkimusaineisto

Opinnäytetyöni on laadullinen eli kvalitatiivinen. Teoksessa *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2 – näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (2007) Kari Kiviniemi kuvailee laadullista tutkimusta prosessiksi, jonka etenemisen vaiheet eivät ole välttämättä jäsennettävissä selkeisiin eri vaiheisiin. Tutkimustehtävää ja aineistonkeruuta koskevat ratkaisut voivat muotoutua vähitellen tutkimuksen

edetessä. Tämän kaltaisen tutkimusotteen hyvänä puolena voidaan pitää avoimuutta, jolla tutkija tavoittaa tutkittavien oman näkemyksen tutkimusaiheesta ja ymmärtää tutkittavien toimintaa tietyssä tutkimusympäristössä. (Kiviniemi 2007, 70)

Tutkimukseni tiedonhankintakeinona käytän kyselylomaketta. Kyselylomake koostuu kahdesta osasta. Ensimmäisessä osassa kysytään tukihenkilöiden perustietoja, kuten tukihenkilöiden ikää ja tukihenkilönä toimittua aikaa. Toinen osa koostuu avoimista kysymyksistä, joissa kysytään muun muassa miesten tuntemuksia tukihenkilönä toimimisesta ja tukihenkilösuhteen sujumisesta. Sosiaaliasema Paussin henkilökunta välittää kyselylomakkeet miestukihenkilöille sähköpostin välityksellä. Kyselylomake sisältää yhteystietoni, jotta miehet voivat tarvittaessa ottaa yhteyttä minuun.

Kyselylomakkeet lähetetään miestukihenkilöille huhtikuussa 2009. Kaikki kyseisenä ajankohtana aktiiviset miestukihenkilöt saavat lomakkeen. Näin jokaisella miestukihenkilöllä on yhdenvertainen mahdollisuus osallistua tutkimukseeni. Tämä vahvistaa tutkimukseni validiteettia ja reliabiliteettia. Kyselylomakkeiden lähettämishetkellä aktiivisia miestukihenkilöitä oli 25 kappaletta. Kahden viikon vastausajan jälkeen kyselylomakkeeseen vastasi 13 henkilöä. Kiireisen elämäntilanteeni ja miestukihenkilöiden erilaisten tukihenkilösuhteiden takia pidin kyselylomaketta parhaimpana tiedonhankintakeinona.

2.3 Aineiston analyysitapa

Tutkimusaineistoni analyysitapa on narratiivinen ja tutkimusaineistosta teemoja esiin nostava. Tavoitteena on antaa miestukihenkilöiden kertoa omalla äänellään tukihenkilökokemuksiaan ja tuoda esiin kyselylomakkeen avointen kysymysten teemoja. Narratiivisuuden käsite on peräisin latinan kielestä ja tarkoittaa kertomusta (Heikkinen 2007, 142). Kertomukset ovat ihmisen tärkeimpiä keinoja muodostaa merkityksiä omille elämäntapahtumille ja keskeinen tapa kuvailla kokemuksia (Bruner 1986, 1987, 1996, Erkkilän 2005,

195 mukaan). Narratiivinen analyysitapa sisältää ajatuksen ihmisestä, jonka olemassaolo maailmassa on kietoutunut hänen omiin kokemuksiinsa (Erkkilä 2005, 201). Ihmisen kuvatessa kokemuksiaan, joko itselleen tai toiselle, ne kuvataan tavallisesta tarinan muodossa (Clandinin & Connelly 1994, 154, Erkkilän 2005, 201 mukaan).

Heikkilän (2007, 142) mukaan narratiivisuus viittaa tutkimuksessa lähestymistapaan, joka kohdistaa huomionsa kertomuksiin tiedon välittäjänä ja rakentajana. Narratiivisen analyysitavan tarkoituksena on etsiä kertomuksien juoni, kuulla ja säilyttää kertojan ääni, analysoida kertojan ja tutkijan välistä yhteistyötä tarinan tuottamisessa ja analysoida erilaisia kerronnan tapoja ja konteksteja (Erkkilä 2005, 200).

Aineistolähtöinen analyysi pyrkii luomaan tutkimusaineistosta teoreettisen kokonaisuuden (Sarajärvi & Tuomi 2002, 97). Aineistolähtöisessä analyysissä analyysiyksiköt valitaan aineistosta tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävänasettelun mukaisesti. Tutkimusaineistoni on kerätty kyselylomakkeiden avulla. Kyselylomakkeiden avoimet kysymykset nostavat esiin lasten ja nuorten tukihenkilötoimintaan liittyviä teemoja. Avoimet kysymykset käsittelevät koko tukihenkilösuhteen elinkaareen aina tukihenkilötoiminnan aloittamisesta miestukihenkilöiden näkemyksiin tukihenkilötoiminnan tulevaisuudesta. Käsittelen tutkimusaineistoani kolmessa osiossa. Ensimmäinen osio keskittyy tukihenkilösuhteiden alkuun. Toinen osio käsittelee miesten tukihenkilökokemuksia. Kolmas osio kattaa miestukihenkilöiden näkemyksiä tukihenkilötoiminnan tulevaisuudesta ja parannusehdotuksista.

2.4 Tutkimusaineiston tulkintakehys

Tukihenkilösuhteen aloittaminen

Sosiaaliasema Paussin lasten ja nuorten tukihenkilötoiminta perustuu vapaaehtoisuuteen. Paussi ei palkkaa tukihenkilöitä työntekijöikseen, mutta maksaa toiminnasta erillisen kuukausipalkkion ja kulukorvauksen. Tukihenkilötoimintaan mukaan lähtemisen motiivit vaihtelevat. Tavallisesti kyse

on auttamisen halusta. Tukihenkilöiden omat elämäntilanteet saattavat mahdollistaa ajankäytön myös vapaaehtoistyön tekemiseen. Vapaaehtoistyön tekeminen voidaan nähdä myös kritiikkinä ja vastapainona nyky-yhteiskuntaa kohtaan. Nyky-yhteiskunta korostaa yhä enemmän yksilöllisyyttä sekä kaupallisuutta ja aiheuttaa ihmisissä epävarmuutta.

Tukihenkilösuhteen elinkaari alkaa hetkestä, kun aloitusneuvottelussa sovitaan uuden tukihenkilösuhteen aloittamisesta. Aloitusneuvottelussa keskustellaan tuettavan elämäntilanteesta ja tavoitteista, joihin tukihenkilön katsotaan olevan tarpeellinen.

Tukihenkilösuhteiden synnyttämät tunteet

Tukihenkilötapaamisten aloittaminen on jännittävä tilanne tukihenkilölle ja tuettavalle. Tukihenkilösuhde vaatii molempien osapuolten panostuksen, jotta tukihenkilösuhteesta muodostuisi luottamuksellinen. Tukihenkilön näkökulmasta huolta voivat aiheuttaa oma jaksaminen ja pärjääminen tukihenkilösuhteessa. Kokemus ja tutustuminen tuettavaan helpottavat tukihenkilönä toimimista. Alkujännityksen aiheuttamaa painetta voidaan vähentää ennalta suunnitelluilla tukihenkilösuhteen tavoitteilla, joita tukihenkilösuhteen osapuolet alkavat yhdessä tavoitella. Tukihenkilöllä on oikeus jättäytyä pois tukihenkilösuhteestaan, jos tukihenkilösuhteen tavoitteet eivät toteudu yrityksestä huolimatta. Sosiaaliasema Paussin henkilökunnan taustatuki ja tukihenkilöiden välinen vertaistuki tulisi olla aina tukihenkilöiden käytettävissä.

Tukihenkilösuhteen päättäminen

Tukihenkilösuhde voidaan päättää joko tukihenkilön tai tuettavan tahdosta. Sosiaaliasema Paussin tukihenkilötoiminnan tavoite on, että tukihenkilösuhteista muodostuisi pitkäjänteisiä ja luottamuksellisia. Ideaalinmassa tapauksessa tukihenkilö on toiminnallaan tehnyt itsestään tarpeettoman ja edistänyt tuettavan oloa vaikeassa elämäntilanteessa. Tukihenkilötoiminnan riskinä on tukihenkilön ja tuettavan välinen liiallinen kiintyminen. Tällöin tukihenkilön rooli tuettavan elämässä voi vääristyä. Viralliset tukihenkilösuhteet päättyvät lapsen tai nuoren tullessa täysi-ikäiseksi.

Tukihenkilösuhteet voivat jatkua kaverisuhteina, jos tukihenkilösuhteen osapuolet niin haluavat.

Tukihenkilösuhteen päättäminen aiheuttaa monenlaisia tunteita tukihenkilölle ja tuettavalle. Toimineessa tapauksessa tukihenkilösuhteen päättäminen aiheuttaa tavallisesti haikeutta ja kaipausta. Sen sosiaaliaseman henkilökunnan, jonka asiakkaana tuettava on, tulisi järjestää tukihenkilölle ja tuettavalla mahdollisuus keskustella tukihenkilösuhteen päättymisen aiheuttamista tunteista.

3 LASTEN JA NUORTEN TUKIHENKILÖTOIMINNAN TAUSTA JA TEORIA

Sosiaaliasema Paussin organisoima lasten ja nuorten tukihenkilötoiminta perustuu lastensuojelulakiin. Lastensuojeluksi lasketaan lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu koostuu lastensuojelutarpeen selvityksestä, avohuollon tukitoimista, lapsen kiireellisestä sijoituksesta ja huostaanotosta sekä sijoitukseen että huostaanottoon liittyvistä sijais- ja jälkihuollosta (lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 3 §). Alla on ote sosiaaliasema Paussin laatukäsikirjan tukihenkilötoimintaan liittyvästä osiosta.

Tukihenkilön voi saada lapsi tai nuori, joka elämäntilanteensa vuoksi tarvitsee ulkopuolisen aikuisen ystävän ja jolla on vaikea elämäntilanne ja hän tarvitsee sen vuoksi tukea. Toiminta perustuu ajatukseen, että kehitysiässä oleva lapsi tarvitsee ainakin yhden ehjän, turvallisuutta tuottavan ihmissuhteen, joka perustuu luottamukseen. Tukihenkilötoiminnan tavoitteena on vaikuttaa myönteisesti lapsen elämään, edistää lapsen tervettä kasvua ja kehitystä sekä ennaltaehkäistä vaikeuksia. Aikuinen antaa lapselle aikaa ja huomiota (tapaamisia keskimäärin 2 - 4 kertaa kuukaudessa + puhelin- ja sähköpostikontaktit). Aikuinen toimii lapselle mallina ja välittää hänelle elämän perusarvoja. Aikuinen auttaa lasta löytämään mielekästä tekemistä (sosiaaliasema Paussi 2008).

Ehkäisevällä lastensuojelulla pyritään edistämään ja turvaamaan lasten kasvua, kehitystä, hyvinvointia sekä tukemaan vanhemmuutta. Ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä voidaan tukea lastensuojelun avohuollon tukitoimilla. Avohuollon tukitoimien esimerkkejä ovat perheiden riittävä taloudellinen tukeminen, sosiaalihuoltolakiin kirjatut palvelut kuten lasten päivähoido ja toimeentulotuki, lapsen tukeminen koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä. Lisäksi tukitoimiin voivat kuulua tukihenkilö- tai tukiperhepalvelut, lapsen kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut, perhetyö, vertaisryhmätoiminta, loma- ja virkistystoiminta sekä muut lasta ja perhettä tukevat palvelut ja tukitoimet (lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 36 §).

Lasten ja nuorten tukihenkilötoiminta perustuu vapaaehtoisuuteen. ”Vapaaehtoistyö on osallistumista vuorovaikutukseen perustuvaan organisoituun auttamis- ja tukitoimintaan, joka tähtää henkisen ahdingon lievittämiseen tai elinoloihin liittyvän puutteen korjaamiseen. Vapaaehtoistyötä ei tehdä taloudellisena yritystoimintana, palkkatyönä eikä erityisenä harjoitteluna, vaan tehtävään valmennusta saaneen auttajan motiivi perustuu ajatukseen, että hän voi olla avuksi ja oppii jotakin tärkeää. Myös tällaiseen toimintaan liittyvät tukitehtävät kuuluvat vapaaehtoistyön piiriin” (Eskola & Kurki 2001, Lahtisen 2003 mukaan).

Sosiaaliasema Paussin lasten- ja nuorten tukihenkilökoulutuksessa painotetaan tavallisen ihmisen tietoa ja taitoa. Tukihenkilöiksi haluavilta ei vaadita sosiaali- tai terveystietä koulutusta tai tietämystä. Tukihenkilötoiminta perustuu vapaaehtoisuuteen sekä tukihenkilön että tuettavan väliseen vastavuoroisuuteen. Lasten ja nuorten tukihenkilötoiminnan vapaaehtoistyön periaatteet toteutuvat toiminnan palkattomuudessa, ei-ammattillisuudessa ja luottamukseen perustuvassa työsopimuksessa. Tukihenkilöillä on kuitenkin mahdollisuus anoa tukihenkilötoiminnastaan työtodistusta. (Lappalainen, Määttä & Savolainen 2008)

Koko tukihenkilötoimintansa ajan tukihenkilöillä on oikeus saada toimintaansa tukea ja ohjausta sosiaaliasema Paussin henkilökunnalta. Taustatuen avulla pyritään ennaltaehkäisemään vapaaehtoistyön sudenkuoppia. Esimerkkejä sudenkuopista ovat toiminnasta aiheutuva väsymys, tuettavan puolesta tekeminen ja tukihenkilön myötätuntouupumus. Ratkaisukeskeisen lähestymistapa, joka painottaa tulevaisuuteen suuntautumista ja tavoitteellisuutta, nähdään Paussissa yhtenä keinona parantaa tuettavien elämäntilannetta. Ratkaisukeskeisen lähestymistavan tavoite on korostaa voimavaraisuutta ja toiveikkuutta tuettavien ajatusmaailman keskipisteeksi, jossa oman elämäntilanteen edistyminen tapahtuu pienin askelin. (Lappalainen, Määttä & Savolainen 2008).

4 TUKIHENKILÖSUHTEIDEN PERUSTIEDOT JA ALKU

Huhtikuussa 2009 kyselylomakkeeni lähetettiin 25 miestukihenkilölle, joista lomakkeeseen vastasi 13 henkilöä (52 %). Nuorin miestukihenkilö oli iältään 23-vuotias ja vanhin 68-vuotias (keski-ikä oli noin 43 vuotta). Lyhyin tukihenkilönä toimittu aika oli 4 kuukautta ja pisin 34 vuotta (keskiarvo oli noin 8 vuotta). Pääsääntöisesti miestukihenkilöillä oli yksi tuettava, enimmillään tuettavia 7 kappaletta (keskiarvo oli noin 2 kappaletta). Nuorin tuettava oli iältään 11-vuotias ja vanhin 19-vuotias (keski-ikä oli noin 11 vuotta). Tukihenkilöt olivat vaihtelevin määrin yhteydessä tuettaviinsa, vähimmillään kerran kuukaudessa ja enimmillään 14 kertaa kuukaudessa (keskimäärin tuettaviin oltiin yhteydessä noin 3 kertaa kuukaudessa). Tavallisimpia yhteydenpitomuotoja olivat tapaamiset ja puhelinkontaktit.

Tieto sosiaaliasema Paussin tukihenkilötoiminnasta saatiin vaihtelevasti. Yleisimpinä tiedonsaantitapoja olivat työpaikoille lähetetyt sähköpostiviestit ja sanomalehtien lehti-ilmoitukset. Sosiaaliasema Paussin henkilökunta on hyödyntänyt sähköpostiviestejä suorarekrytointikeinona uusien miestukihenkilöiden rekrytoimiseksi. Miestukihenkilöiden ikäerot ja tukihenkilönä toimittu aika vaikuttivat tiedonsaantiin.

"Vuonna 1975 ei Paussia ollut, vaan toiminta tapahtui Satamakadun sosiaalitoimistolla. Lehti-ilmoitus sai ajatuksen heräämään." – Mies 68 vuotta

"Vietin paljon aikaa tuettavan kanssa epävirallisesti 2 vuotta, kunnes minulle sanottiin, että voisin saada siitä rahaakin, jos rupeaisin virallisesti hänen tukihenkilöksi. Toisin sanoen (tieto saatiin) tuettavan vanhemmalta." – Mies 31 vuotta

"Tyttöystävä kertoi." – Mies 23 vuotta

Halu auttaa ja olla hyödyksi toisille olivat suurimmat motivaatiot lähteä mukaan tukihenkilötoimintaan. Osa kyselylomakkeeseen vastanneista miehistä työskenteli muutenkin pääsääntöisesti sosiaaalialalla. Osa vastanneista halusi käyttää vapaa-aikansa hyödyllisesti.

"(Tunsin) kaksi lasta, jotka osoittivat kiintymystä aikanaan työpaikallani ja tiesin heidän elämäntilanteensa vaikeuden. Yhteisen tekemisen kautta tutustuimme ja tukisuhde syntyi vähitellen." – Mies 48 vuotta

"Olen ammatiltani lasten ja nuorten erityisohjaaja ja teen töitä nuorten parissa. Olen nähnyt ja näen työssäni sekä vapaa-aikanani paljon nuoria ja on liian paljon nuoria, joilla ei mene fyysisesti tai henkisesti hyvin. Yksinkertaisesti halua auttaa nuoria eteenpäin!"
– Mies 47 vuotta

"Ajattelin, että koettaisin tehdä jotain hyödyllistäkin tympeään työni vastapainoksi". – Mies (ikä tuntematon)

Elämäntilanteet vaihtelivat tukihenkilösuhteiden alkaessa. Miestukihenkilöiden joukossa oli niin taloudellisesti hyvin toimeentulevia, opiskelijoita, perheellisiä kuin eronneitakin. Miehet kertoivat omista vaikeista elämäkokemuksistaan ja niistä selviytymisestä.

"Olin ollut naimisissa 6 vuotta. Perheessäni oli yksi poika (s. 1985). Eli olin hyvin tasapainoisessa tilassa taloudellisesti hyvässä toimeentulossa. Yrittäjänä on ja oli silloin aikaa vapaaehtoistoimintaan." – Mies 66 vuotta

"Oma sairaus antoi taas mahdollisuuden tehdä jotain omien askareiden ohella." – Mies 55 vuotta

"Opiskelukaverini suositteli sekä ilmoitti minut Nokialla järjestettävään tukihenkilökoulutukseen. Koulutuksen käytyäni minulle tarjottiin heti tuettavaa. Eka tukisuhde oli lyhyt, mutta toinen kesti 9 vuotta. Tuettavia tuli lisää sekä myöhemmin myös Tampereelta ja ne (tukisuhteet) ovat olleet pitkäkestoisia. Eli hyvässä kohtaan lähdin mukaan." – Mies 47 vuotta

Moni kyselylomakkeeseen vastannut ei osannut kertoa perusteita siihen, miksi juuri hänet valittiin oman tuettavansa tukihenkilöksi. Pääasiassa valintaprosessista vastasi sosiaaliasema Paussin henkilökunta. Miehet kertoivat vastauksissaan myös tiedostavansa, että miestukihenkilöistä oli pulaa.

"Olin "yhteiskuntakelpoinen". Miehistä oli kova pula tukihenkilöinä. Sosiaaliasemalla on tietyt kriteerit ja tukihenkilöille selostetaan asiakkaan tiedot. Jos molemmat hyväksyivät toisensa, aloitimme toiminnan." – Mies 68 vuotta

"Ilmeisesti kova tarve miehistä ainakin (tuettava oli odottanut yli vuoden)." – Mies 33 vuotta

"Sukupuoli, samantyyppiset harrastukset." – Mies 23 vuotta

5 TUKIHENKILÖSUHTEIDEN TAVOITTEET JA KOKEMUKSET

Lapsi tai nuori voi tarvita tukihenkilöä monenlaiseen tarpeeseen. Osalla lapsista ja nuorista tarpeen tukihenkilölle synnyttää esimerkiksi hankalat perhesuhteet, vaikeudet kouluelämässä tai tavallista elämää rajoittavat sairaudet. Tukihenkilöiden pääsääntöinen tavoite on tarjota tuettavilleen luottamuksellista apua ja auttaa heitä eteenpäin vaikeissa elämäntilanteissa. Miehet mainitsevat vastauksissaan toimivansa usein miehenmallina. Selkeiden tavoitteiden puuttuminen tukihenkilösuhteesta aiheutti vastanneissa epävarmuutta ja saattoi hankaloittaa tukihenkilönä toimimista.

”Sitä (tukihenkilösuhteen tavoitetta) sosiaalityöntekijät eivät ole minulle milloinkaan kertoneet, vaikka olen pariin kertaan erikseen kysynyt. Olen tavannut vain tuettavan sosiaalityöntekijän sijaisen sopimusta solmittaessa.”
– Mies 55 vuotta

”Alussa saada autistinen poika avautumaan ja puhumaan minulle.”
– Mies 52 vuotta

”Että oppisimme ymmärtämään toisiamme paremmin ja elämää yleensä, sitä kautta ehkä voimme opettaa kummallekin jotain ja muille ihmisille myös.” – Mies 31 vuotta

Miehet viettivät tuettaviensa kanssa aikaa monipuolisesti erilaisten harrastusten ja vapaa-ajan tekemisen merkeissä. Harrastusten kalleus ja tuettavien elämäntilanne aiheuttivat myös rajoituksia tukihenkilösuhteiden sisältöön. Vastanneiden mielestä oman aikansa tarjoaminen tuettavalle oli varsinaisten tapaamisten sisältöä tärkeämpää.

”Aiemmin, ennen kuin nettipelaaminen valtasi nuoret, teimme luontoretkeä, hiihtoretkeä, uimahallikäyntejä, elokuvia, kävimme risteilyillä, linja-autoretkillä ja oli Nääshallin taistelulajeja ja pyöräretkeä. Nyt kaikki on toisin = käymme syömässä, raha ei riitä muuhun. Kuitenkin vaihtelun vuoksi eri paikoissa.” – Mies 68 vuotta

"Osallistuminen lasten elämässä erilaisiin merkkipäiviin sukulaisten kera, retkeily, ajeltu autolla, käyty elokuvissa, lätkämatsissa, pari kertaa minimaratonissa, syömässä monta kertaa. Ihan vaan juteltu ja kerrottu kuulumisia ym." – Mies 48 vuotta

"Jalkapallo, uinti, vaellus, leffa, pelaaminen, Megazone, pizzan teko, leivonta jne. kaikkea perussettiä." – Mies 23 vuotta

Tukihenkilösuhteiden koettiin toimineen vaihtelevasti. Kokemuksiin vaikuttivat paljon tukihenkilönä toimittu aika ja tukihenkilösuhteiden määrä. Tukihenkilönä toimimisen epävarmuus väheni kokemuksen myötä. Tukihenkilönä vietettyihin vuosiin mahtui toimivia ja hankalia tukihenkilösuhteita. Tukihenkilöiden ja tuettavien vaihtelevat elämäntilanteet aiheuttivat omia vaikeuksia tukihenkilösuhteiden ylläpitoon.

"(Tukihenkilösuhteet sujuneet) useimmiten hyvin. Joissakin tapauksissa joskus huomaa, kun nuori kuvittelee, että tukitoiminta on hänelle jokin "pakkopulla". Ei tunne tarvitsevan sellaista, ei oikein aina ole innokkaana lähteen mihinkään." – Mies 66 vuotta

"Tämä tukihenkilösuhde on ollut pitkään kerran kuukaudessa tapahtuvaa pientä toimintaa ja tapaamista. Lasten kasvaessa ja muun tuen ympärillä kehittyessä tapaamiset harventuneet." – Mies 48 vuotta

"Tällä hetkellä oma hektinen aikatauluni on haaste ja olen tavannut poikaa vain noin kerran kuussa. Emme siis ole vielä kovin läheisiä." – Mies (ikä tuntematon)

Vastanneet kokivat antaneensa ja saaneensa tukihenkilötoiminnasta iloa ja voimavaraa elämään. Tukihenkilöiden ja tuettavien erilaiset elämäkokemukset rikastuttivat toisiaan. Moni vastanneista halusi toimia luotettavan aikuisen mallina ja antaa rohkeutta elämään.

"Useimmat ovat yksinhuoltajien lapsia ja hakevat luottoystävää ja isähahmoa. Sitä olen yrittänyt olla." – Mies 68 vuotta

"Pitkään tukihenkilönä toimineena olen voinut seurata lasten kasvua ja kehitystä. Erityisen tärkeää ja rohkaisevaa on ollut huomata ammattiavun merkitys pitkällä aikavälillä, niin lasten kuin heidän vanhempiansa kohdalla." – Mies 48 vuotta

"Rohkeutta ja vastuunottoa asioista mitä sanoo ja tekee. Ja oppisi olemaan enemmän ulkona kuin kotona. Käyttäytymistavat kunniaan!" – Mies 31 vuotta

6 TUKIHENKILÖTOIMINNAN HAASTEET JA TULEVAISUUS

Tukihenkilötoiminnan haasteet liittyvät niin tuettavan elämäntilanteeseen ja hänen tukitarpeeseen kuin tukihenkilön omaan elämään ja kiireisyyteen. Vastanneiden mielestä on tärkeää muistaa oma rooli tukihenkilönä ja pitää kiinni tukihenkilösuhteen aloituksessa sovituista asioista. Tuettavien erilaiset käyttäytymistavat, luonteenpiirteet ja perhesuhteet tuovat omia haasteita tukihenkilötoimintaan.

"Ihmiset ovat niin erilaisia, perheet ovat erilaisia, tavat ovat erilaisia! Kun näitä vielä ongelmien kanssa kasataan samaan, on joskus tilanteita, joissa tarvitaan kokemusta ja rauhallisuutta ratkoa nämä ongelmavyöhykset. Onnistuuko niissä aina? Voisi kysyä."
– Mies 66 vuotta

"Oman ajan käyttö. Millainen on tukihenkilön rooli? Tukityön raja. Miten toimia (tuettavan) vanhempien kanssa? Miten toimia nuoren kanssa?" – Mies 47 vuotta

"Riippuen tuettavan perhetaustasta voi olla tietysti kaikenlaista mahdollista ongelmaa, tukihenkilö on kuitenkin ulkopuolinen. Tukihenkilön toimenkuvan raja voi olla myös haasteellinen, missä menee raja paljonko voi olla tukena ja minkälaisissa asioissa?"
– Mies 33 vuotta

Vastanneet olivat pääasiassa samaa mieltä tukihenkilön ja tuettavan välisestä sukupuolesta ja sen merkityksestä. Miesten koettiin käytännössä pystyvän toiminaan paremmin poikien kuin tyttöjen tukihenkilönä, vaikka ajatus tytön tukihenkilönä toimimisena ei koettu mahdottomana. Pääsääntöisesti tukea tarvitsevat pojat toivovat tukihenkilökseen miestä ja tytöt naista.

"Toiminta on rajattu niin, että miehet kasvattaa poikia ja naisväki tyttöjä. Asia on monitahoinen. Tasa-arvon aikaan ei rajoja tarvitsisi olla, jos niin sovitaan. Se ei onnistu, koska miehiä (tukihenkilöitä) osallistuu vähän." – Mies 68 vuotta

"Jonkin verran. En esimerkiksi osaisi jutella murkkuikäisen tytön ongelmista yhtä sujuvasti kuin pojan parranajon aloittamisesta."
– Mies 55 vuotta

Riippuu yksilöstä. Toiset voivat toimia erisukupuolen kanssa hyvinkin, toiset taas viihtyvät paremmin samaa sukupuolta olevien seurassa. Henkilökohtaisesti minulle saattaisi tuottaa hieman päänsärkyä keksiä, miten saisin pienen tytön kanssa olevan tukisuhteen toimimaan ilman molemminpuolista turhautumista ja niin, että ajankäyttö olisi viihtyisää.” – Mies 23 vuotta

Sosiaaliasema Paussin henkilökunta mainostaa lasten ja nuorten tukihenkilötoimintaa ja tukihenkilökoulutuksia Pirkanmaan alueella julkaistavissa ilmaisjakelulehdissä. Paussin henkilökunta on todennut sosiaali- ja terveysalan oppilaitoksille ja työpaikoille lähetettävät sähköpostiviestit myös yhdeksi keinoksi rekrytoida uusia tukihenkilöitä. Tukihenkilökoulutuksiin miehiä osallistuu vähän. Vastanneiden mielestä julkiset tiedotusvälineet ja tukihenkilöiden välinen tiedotus ovat parhaita keinoja parantaa tukihenkilötoiminnan tunnettavuutta. Liiallinen julkisuus nähdään myös negatiivisena.

”Julkisilla tiedotusvälineillä. Tukihenkilötoiminnan arvostuksella (korvaukset ja palkkiot ajan tasalle, ei ole muuttuneet 20 vuoteen).” – Mies 66 vuotta

”Julkisuuden kanssa ollaan vähän veitsen terällä, sillä usein asiat ovat salassa pidettäviä. Toiminnasta tiedetään kuitenkin vähän. Jotenkin positiivisen kautta asiaa vietävä tietoisuuteen, ei ongelmanuoria ynnä muuta.” – Mies 48 vuotta

”Radiohaastattelut ovat ok. Samoin kouluille menevät tiedotteet (esimerkiksi Tampereen ammattikorkeakouluun vuodenvaihtoon tienoilla). Paras vaikutus olisikin ehkä niin sanottu kohdennettu mainonta. Toiset viiteriymän edustajat ovat potentiaalisempia tukihenkilökandidaatteja kuin toiset. Esimerkiksi mainonta juurikin Pirkanmaan ammattikorkeakoulun sosiaalialan opiskelijoille ja Tampereen yliopiston sosiaalityön opiskelijoille. Tukihenkilöiden hankintakilpailu. Se, joka hankkii vaikkapa yhden soveltuvan tukihenkilön remmiin, saa vaikkapa ilmaisen leffalipun itselleen ja kaverilleen. Helppoa ja halpaa.” – Mies 23 vuotta

Sosiaaliasema Paussin henkilökunta on tarvittaessa valmis tarjoamaan taustatukea tukihenkilösuhteiden ongelmatilanteisiin. Kokemukset Paussin taustatuesta koettiin ristiriitaisena. Suurimpana ongelmana nähtiin tiedonkulkuun liittyvät vaikeudet.

”En ole tarvinnut normaalien kurssien ja tiedotustilaisuuksien lisäksi muuta (tukea). Puolivuotistarkastuspalaverit pitää olla. Aina voi soittaa, jos on esimerkiksi uusi tukihenkilö. Mukavat tytöt auttavat ja opastavat.” – Mies 68 vuotta

Aika ajoin ei saa yhteyttä edes puhelimitse. Sitten, jos jokin asia saadaan Paussin tietoon, niin siitä eteenpäin ei mene millään.” – Mies 66 vuotta

”Minulle on jäänyt Paussin rooli jotenkin ohueksi. Olen joskus lähettänyt sähköpostilla kysymyksiä, mutta vastauksia ei ole kuulunut. Olen ollut sittemmin yhteydessä suoraan lasten sosiaalityöntekijään. Toisaalta olen saanut monia kutsuja erilaisiin tapahtumiin, mutta olen rajannut ne kalenteristani pois, jotta ehtisin tehdä töitäkin.

Aikanaan kysyin kaupungin sijaishuollon pomolta mahdollisuutta tehdä tukihenkilötoimintaa osana toiminimeäni, mutta sitä ajatusta ei hyväksytty. Mielestäni tällainen joustamattomuus ja välinpitämättömyys tukihenkilöä kohtaan ei ole hyväksi tukihenkilötyön maineelle. Tiedän, että muualla on voitu ammatillisesti tehdä tukihenkilötyötä.” – Mies 48 vuotta

Vastanneet tarjosivat monenlaisia kehitysehdotuksia sosiaaliasema Paussin tukihenkilötoiminnan kehittämiseen. Sosiaaliasema Paussille toivottiin lisäresursseja tukihenkilötoiminnan pyörittämiseen ja ylläpitämiseen. Tukihenkilöille järjestettäviin vertaistukitapahtumiin ja virkistysiltoihin toivottiin lisääystä. Vastanneet toivoivat voivansa vaikuttaa enemmän tuettavansa valintaprosessiin.

”Vaihtoehtoisia malleja tukihenkilötoiminnalle. Myös erilaisia tempauksia ja lyhyempiäkin tavoitteellisia juttuja lasten hyväksi, joita vapaaehtoiset voisivat rakentaa, voisi olla. Varsinkin miehet aristelevat pitkää sitoutumista, jotain välimuotoista toimintaa, retkiä, pelejä ynnä muuta. Mahdollisuus tehdä myös toiminimen kautta ammatillisena, jolloin voisi esimerkiksi vähentää bensakuluja verotuksessa. Palkkiota eivät ole juuri muuttuneet, vaikka muu hintataso on jo aivan muuta. Tukihenkilötyön arvostus ei näy ainakaan korvauksissa.” – Mies 48 vuotta

"Tukihenkilöille voisi lähettää vaikkapa yhteenveto muiden tukihenkilöiden tekemisistä ja kokemuksista. Näin saataisiin hyviä ideoita lisää. Samalla siitä voisi ajan myötä muotoutua niin sanottu Tukihenkilöiden käsikirja." – Mies 23 vuotta

"Tukihenkilön olisi hyvä saada osallistua (tuettavan) valintaprosessiin." – Mies (ikä tuntematon)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Miestukihenkilöiden vastauksissa nousi esiin samanlaisia motiiveja tukihenkilötoiminnan aloittamisesta. Auttamisenhalu oli vahvimpia motiiveja lähteä mukaan tukihenkilötoimintaan. Osa vastanneista mainitsi tietävänsä miestukihenkilöistä olevan pulaa. Osa vastanneista myös tunsi oman tuettavansa vaikean elämäntilanteen ennakkoon. Tukihenkilötoiminta koettiin myös hyödyllisenä ja mielekkäänä vapaa-ajan tekemisenä kyllästymistä ja tyytymättömyyttä aiheuttavan palkkatyön vastapainoksi.

Vastanneiden elämäntilanteet olivat pääasiassa tasapainoisessa tilassa tukihenkilötoimintaan mukaan lähtiessä. Vastanneiden joukossa oli henkilöitä, jotka olivat kokeneet vaikeita elämäntilanteita muun muassa avioeron ja sairastumisen merkeissä. Vaikeiden elämäntilanteiden akuutein kriisi oli eletty ylitse. Tämä mahdollisti tukihenkilönä toimimisen. Vaikeista elämäntilanteista saatu kokemus lisäsi omasta puolestaan halua tukea toisia ihmisiä vaikeuksien yli. Tukihenkilötoimintaan mukaan lähtemisessä saattoi olla kyse myös omien pelkojen voittamisesta.

”Olin ammatissani noussut myymäläpäälliköksi ja vapaa-aikaa ei ollut paljon. Energiaa kuitenkin oli, mutta perheen perustaminen vain siirtyi. Lehti-ilmoitus, että nuorille tarvittiin kipeästi tukihenkilöitä, osui silmiin ja päätin kokeilla, miten ujona pärjäisin ja mitä siihen kuuluu. Olin tottunut fiksuihin nuoriin ja otin haasteen vastaan kasvattajan rooliin. En ole katunut.” – Mies 68 vuotta

”Vaikeassa (elämäntilanteessa). Olin itse kuntoutustuella toistaiseksi ja vuosi kulunut avioerosta, johon kuului 3 lasta. En ehkä painele täysillä, mutta osaan huolehtia ihmisistä niin kuin tarpeeksi näen.” – Mies 31 vuotta

Pääsääntöisesti tukihenkilösuhteiden aloittaminen onnistui ongelmitta. Vastanneiden joukossa oli miehiä, jotka kritisoivat vähäistä sananvaltaansa osallistua oman tuettavansa valintaprosessiin. Vaikka vastanneet ammensivat omista elämäkokemuksistaan voimavaroja tukihenkilönä toimimiseen, elämäkokemukset saattoivat aiheuttaa myös epävarmuutta ja pelkoa tukihenkilönä pärjäämiseen. Epävarmuus korostui niissä tukihenkilösuhteissa,

joihin ei ollut määritelty selkeää päämäärää tai tavoitetta. Vastanneet korostivat pelkän läsnäolonsa tärkeyttä tukihenkilösuhteissaan.

”(Tavoite) saada (tuettava) ymmärtämään se, miten arvokas kokonaisuus hän on ja miten arvokas elämä on.” – Mies 47 vuotta

Sosiaaliasema Paussin henkilökunnan taustatuki ja tukihenkilöiden väliset vertaistukitapahtumat koettiin tärkeänä apuna tukihenkilönä jaksamisessa. Vastanneet luottivat siihen, että heillä oli tarvittaessa mahdollisuus ottaa yhteyttä sosiaaliasema Paussin henkilökuntaan tukihenkilösuhteidensa ongelmatilanteissa. Vastanneet toivoivat parannusta Paussin tiedonkulkuun ja lisäresurssien palkkaamista tukihenkilötoiminnan ylläpitämiseen. Vastauksissa ilmeni, että tukihenkilöt toivoivat saavansa lisätunnustusta toiminnalleen. Tukihenkilöitä voitaisiin huomioida esimerkiksi ilmaisten elokuvalippujen muodossa.

*”Tietoa (tukihenkilötoiminnasta) jaetaan ja yhteisiä kokoontumisia on. Tutustumisretkiä on tehty eri kohteisiin. Ennen oli nuoriakin mukana, mutta rahat eivät ilmeisesti riitä. Yksi, mikä ei sentään ole noussut vuosien kuluessa on tukihenkilöpalkkiot/kulukorvaukset.”
– Mies 68 vuotta*

Sosiaaliasema Paussin lasten ja nuorten tukihenkilötoiminta kohdistetaan 7 – 17 – vuotiaille lapsille ja nuorille. Vastauksien perusteella tukihenkilönä toimitaan myös yli 18 vuotta täyttäneille nuorille. Vastauksissa ei tarkennettu erikseen, oliko täysi-ikäisten nuorten kohdalla kyse virallisista tukihenkilösuhteista vai virallisten tukihenkilösuhteiden jälkeen jatkuneista kaverisuhteista. Osa vastanneista kertoi tukihenkilösuhteensa päättyneen heidän tullessa niin sanotusti tarpeettomaksi nuorelle. Onnistuneet tukihenkilösuhteet saattoivat jatkua pitkään kaverisuhteina.

8 POHDINTA

Opinnäytetyöni tavoite selvittää miestukihenkilöiden kokemuksia tukihenkilötoiminnasta toteutui mielestäni hyvin. Tavoitteen toteutumista edesauttoi kyselylomakkeeni, jossa käytin avoimia kysymyksiä. Kysymykset kattoivat koko tukihenkilötoiminnan elinkaaren aina tukihenkilösuhteiden aloittamisesta miesten näkemyksiin tukihenkilötoiminnan tulevaisuudesta. Kyselylomakkeella pystyin kattamaan tutkimukseeni mukaan kaikki miestukihenkilöt, jotka olivat aktiivisesti mukana tukihenkilötoiminnassa huhtikuussa 2009. Olin tyytyväinen tutkimukseni vastausprosenttiin, joka oli 52 %. Tutkimustulokseni eivät ole kuitenkaan yleistettävissä, koska kyseessä oli laadullinen tutkimus.

Vastanneiden ikäerot, tukihenkilönä toimittu aika ja vastanneiden elämäntilanteet toivat tutkimusaineistooni vaihtelevuutta. Elämäntilanteista ja tukihenkilötoimintaan mukaan lähtemisen motiiveista löytyi yhteneväisiä tekijöitä, kuten auttamisenhalu. Narratiivinen tutkimusmenetelmä sopi mielestäni tutkimukseeni, koska opinnäytetyöni tavoite oli tuoda miestukihenkilöiden oma ääni kuuluviin. Tutkimustulosteni esittelyssä käytin miestukihenkilöiden anonymoja vastauksia, jotka mielestäni rikastuttivat tekstiä ja antoivat tukihenkilöiden kokemuksille äänen. Narratiivisessa tutkimusotteessa ja kyselylomakkeiden avoimissa kysymyksissä koin ongelmalliseksi, että tutkimukseen osallistujat voisivat ymmärtää kysymysten tarkoituksen virheellisesti. Tätä ongelmaa pyrin vähentämään suunnittelemalla tutkimuskysymykseni opinnäytetyöni ohjaajan ja Paussin henkilökunnan kanssa. Sisälsin kyselylomakkeeseeni yhteystietoni, jotta miestukihenkilöt pystyisivät tarvittaessa ottamaan minuun yhteyttä. Kyselylomakkeessani toivoin saavani vastaukset itselleni sähköpostitse. Pari saamaani yhteydenottoa liittyikin mahdollisuuteen palauttaa vastaukset kirjeitse. Varsinaisia tiedusteluja kysymysten sisältöön en saanut.

Kyselylomakkeeseen vastanneilla miestukihenkilöillä oli monenlaisia kehittämis ehdotuksia lasten ja nuorten tukihenkilötoimintaan. Tukihenkilötoimintaan toivottiin enemmän vaihtoehtoisia toimintamalleja. Uusia miestukihenkilöehdokkaista saattaisi kiinnostaa osallistua aluksi lapsille ja nuorille järjestettäviin yksittäisiin teema- ja toimintapäiviin. Tämä ei vaatisi heti sitoutumista mukaan tukihenkilötoimintaan, mutta saattaisi herättää miesten kiinnostusta tukihenkilötoimintaa kohtaan. Uudella ja kokemattomalla tukihenkilöllä saattaa olla hankaluuksia saada tukihenkilötoimintaansa käyntiin. Tätä ongelmaa lieventäisi tukihenkilöiden käsikirja, johon olisi kerätty tietoa tukihenkilötoiminnasta ja aiempien tukihenkilöiden kokemuksia toiminnasta. Osa vastanneista toivoi mahdollisuutta osallistua tukihenkilötoimintaan ammatillisena toiminimen kautta, jolloin tukihenkilötoiminnan aiheuttamia kuluja olisi mahdollista vähentää verotuksessa.

Opinnäytetyöni tutkimusprosessi lähti tietämättäni käyntiin ensimmäisen opintovuoteni syksyllä. Tuolloin aloin toimia lasten ja nuorten tukihenkilönä sosionomi (AMK) opintojeni ohessa. Olin mukana toiminnassa kaksi ja puoli vuotta aina kolmannen opintovuoteni loppuun asti. Vaikka tukihenkilötoiminta ei virallisesti kuulunut osaksi henkilökohtaista opintosuunnitelmaani, olen mielessäni sisäistänyt tukihenkilötoiminnan yhdeksi opiskeluaikani osaksi. En olisi todennäköisesti osannut etsiä tietoa lasten ja nuorten tukihenkilötoiminnasta, jollei oppilaitokseeni olisi lähetetty yleistä sähköpostiviestiä tukihenkilötoiminnasta. Pidän tukihenkilötoimintaani tärkeänä sosiaalialan työkokemuksena lasten ja nuorten parissa. Oman tukihenkilötoimintani takia olin henkilökohtaisesti kiinnostunut tutkimaan muiden miestukihenkilöiden kokemuksia ja taustoja.

Lasten ja nuorten tukihenkilötoiminnasta tuli virallisesti opinnäytetyöni tutkimusaihe kolmannen opintovuoden syksyllä. Tällöin tutkimusaiheen valinta tuli ajankohtaiseksi. Otin asian johdosta yhteyttä sosiaaliasema Paussin henkilökuntaan ja kysyin heiltä mahdollista tarvetta tutkimustyöhön. Yhteydenoton jälkeen sovimme tapaamisen Paussin sosiaalityöntekijän kanssa ja aloimme suunnitella tutkimustyöni aihetta ja rajausta. Opinnäytetyöni syntyi tarpeeseen tutkia miestukihenkilöiden kokemuksia tukihenkilötoiminnasta.

Miestukihenkilöiden kokemusten kautta sosiaaliasema Paussi etsii keinoja saada uusia miehiä mukaan tukihenkilötoimintaan.

Opinnäytetyöprosessini eteni kohtalaisen nopeasti tutkimusaiheen valinnan ja rajauksen jälkeen. En ollut aiemmin tehnyt opinnäytetyön laajuista tutkimustyötä. Tämän vuoksi tutkimustyön aloittaminen tuntui ennakkoon haasteelliselta. Mielenkiintoinen tutkimusaihe ja tutkimusaiheen sopiva rajaustautoivat opinnäytetyöprosessini edistymistä. Opinnäytetyöprosessini ongelmakohtana pidin tutkimustehtävälleni sopivan analyysitavan löytämistä. Tutkimussuunnitelmaseminaarissa kanssaopiskelijoiltani ja myöhemmin opinnäytetyöni ohjaajalta saamani vihjeet auttoivat narratiivisen analyysitavan valinnassa. Työskentelyäni selkeyttä myös ajatus siitä, mihin tarkoitukseen ja mille kohderyhmälle, opinnäytetyöni oli tarkoitettu. Jatkotutkimusaiheen kannalta olisi mielenkiintoista selvittää minkälainen vaikutus lasten ja nuorten tukihenkilötoiminnalla on kohderyhmään kuuluviin lapsiin ja nuoriin sekä miten heidän elämäntilanteensa ovat helpottuneet tukihenkilötoiminnan ansiosta.

LÄHTEET

Björninen, E. sosiaalityöntekijä. 2009. Haastattelu 16.2.2009. Haastattelija Keltakangas, A. Tampereen kaupunki.

Erkkilä, R. 2005. Narratiivinen kokemuksen tutkimus: koettu paikka, tarina ja kuvaus. Teoksessa Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.) Kokemuksen tutkimus: merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. Helsinki: Dialogia

Heikkinen, H. 2007. Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa Aaltoja, J. & Valli R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus Gummerus Kirjapaino Oy.

Kiviniemi, K. 2007. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltoja, J. & Valli R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus Gummerus Kirjapaino Oy.

Lahtinen, P. 2003. Ihminen on tärkein instrumentti. Työnohjaus vapaaehtoisessa tukihenkilötyössä. Vantaa: Dark Oy.

Lappalainen, H., Määttä, S. & Savolainen, T. 2008. Tampereen kaupungin vapaaehtoistyön peruskoulutus lasten- ja nuorten tukihenkilöille sekä huumetukihenkilöille. Luento. Koulutustilaisuus lasten- ja nuorten tukihenkilöille sekä huumetukihenkilöille 13.10. – 24.11.2008. Hatanpään pirtti. Tampere.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

Määttä, S. sosiaalityöntekijä. 2009. Haastattelu 15.8.2009. Haastattelija Keltakangas, A. Tampereen kaupunki.

Määttä, S. sosiaalityöntekijä. 2009. Haastattelu 3.2.2009. Haastattelija Keltakangas, A. Tampereen kaupunki.

Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Sosiaaliasema Paussi, 2008. Laatukäsikirja. Tampere.

Tampere 09.04.2009

Hei

Olen vuonna 2009 valmistuva sosionomiopiskelija Pirkanmaan ammattikorkeakoulusta. Lähestyn teitä tällä kyselylomakkeella liittyen opinnäytetyöhöni lasten ja nuorten tukihenkilötoiminnasta. Opinnäytetyöni tavoitteena on käsitellä tukihenkilöinä toimivien miesten kokemuksia tukihenkilötoiminnasta.

Pyytäisinkin teitä vastaamaan kyselylomakkeessa esitettyihin kysymyksiin. Kyselylomakkeen vastaukset toivoisin saavani sähköpostiosoitteeseeni antti.keltakangas@gmail.com

Toivoisin saavani vastaukset 03.05.2009 mennessä. Kerättyjä tietoja tullaan käsittelemään luottamuksellisesti.

Tarvittaessa annan lisätietoja. Yhteystietoni
puh. xxx xxx xxxx
sähköposti antti.keltakangas@gmail.com

Ystävällisin terveisin,
Antti Keltakangas

Kyselylomake sosiaaliasema Paussin lasten ja nuorten tukihenkilötoiminnasta

Perustiedot

Tukihenkilön ikä

_____ vuotta

Tukihenkilönä toimittu aika

_____ vuotta

Tuettavien nykyinen lukumäärä

Tuettavien ikä

_____ vuotta

Kuinka usein olette yhteydessä tuettaviinne?

Millä tavoin olette yhteydessä tuettaviinne?

Kysymykset

1) Mitä kautta saitte tiedon sosiaaliasema Paussissa järjestettävästä tukihenkilötoiminnasta?

2) Miksi halusitte lähteä mukaan tukihenkilötoimintaan?

3) Millaisessa elämäntilanteessa lähditte mukaan tukihenkilötoimintaan?

4) Mitkä tekijät vaikuttivat siihen, että teidät valittiin oman tuettavanne tukihenkilöksi?

5) Mitä tavoitteita tukihenkilösuhteessanne on?

6) Mitä olette tehneet oman tuettavanne kanssa?

7) Miten koette tukihenkilösuhteenne toimineen?

8) Mitä haluaisitte tuettavanne saavan teiltä?

9) Mitä tukihenkilönä toimiminen on antanut teille?

10) Millaisia haasteita tukihenkilötoimintaan voi mielestänne liittyä?

11) Onko tukihenkilön ja tuettavan välisellä sukupuolella mielestänne merkitystä?

12) Miten tukihenkilötoiminnan tunnettavuutta voitaisiin mielestänne parantaa?

13) Onko sosiaaliasema Paussin taustatuki mielestänne riittävää?

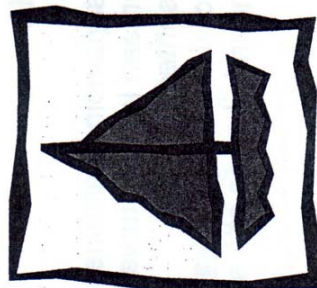
14) Miten kehittäisit sosiaaliasema Paussin tukihenkilötoimintaa?

Kiitos vastauksista!

ESITE LASTEN JA NUORTEN TUKIHENKILÖTOIMINNASTA

Sosiaali- ja terveysalan opiskelija tukihenkilönä perheneuvolassa

Toimintaa lasten ja nuorten
kehityksen tukemiseksi

JOS OLET KIINNOSTUNUT
TOIMIMAAN TUKIHENKILÖNÄ, VOIT
OTTAA YHTEYTTÄ

Raija Yliniemi
puh. (03) 245 2430
e-mail: raija.yliniemi@piramk.fi

Leena Peltola
puh. (03) 215 2233 *pinko.fi*
e-mail: leena.peltola@tasto.piramk.fi

Heli Kauppila
puh. (03) 215 2304 *pinko.fi*
e-mail: heli.kauppila@tasto.piramk.fi

13.05.2004 AE/sk

Tukihenkilötoiminta on

- Tampereen kaupungin perheneuvolan, sos. asema Paussin, Tampereen sosiaali- ja terveysalan opiston ja PIRAMK –sosiaaalialan toimipisteen yhteistyötä.
- ennaltaehkäisevän lastensuojelun tukipalvelu
- perheelle maksutonta ja luottamuksellista
- lapsen tai nuoren normaalin kehityksen ja omatoimisuuden tukemista

Tukihenkilön voi saada

- lapsi tai nuori, joka tarvitsee tukea ja perheen ulkopuolisen aikuisen ystävän

Tukihenkilö

- on tasapainoinen aikuinen, joka pystyy tarjoamaan lapselle turvallisen ja myönteisen ihmissuhteen
- on sitoutunut olemaan vaitiolovelvollinen sekä toiminnan kuluessa että sen jälkeen.

Tukihenkilötoiminnan vaiheet:

- tarve todetaan perheneuvolassa
- perheneuvolasta otetaan yhteyttä ohjaavaan opettajaan, jonka kanssa tukihenkilöstä sovitaan.
- tukihenkilö ja perheneuvolan työntekijä tapaavat
- perhe, tukihenkilö, ohjaava opettaja ja perheen työntekijä tapaavat yhteisissä alkuneuvotteluissa. Sovitaan tavoitteista.
- sopimuksen vahvistaminen sosiaaliasema Paussissa
- tukihenkilö saa työnohjausta tarpeen mukaan 3-6 viikon välein
- perheneuvolassa käydään tarvittaessa tukisuhteen aikana seurantaneuvotteluja
- lukukauden lopussa on arviointineuvottelu, jossa mahdollisesta jatkosta päätetään